

Filkesboda No 2 – torpen/stugorna och människorna som bott där

Majken Möller

Källor: framförallt Vånga församlings kyrkoböcker, mantalslängder, 1659–1830 och 1852–61, jordeböcker 1658–1750, 1916 års Lokalundersökning, Lantmäterimyndighetens arkiv, tidningsartiklar i Kristianstadsbladet av signaturen A.O. (Anna Olsson), samtal med bl.a. Ingrid Johnson, Erling Mattisson och Rolf Bergstrand samt personlig kännedom.

Jag kommer att använda de benämningar på torpen, som brukades, när jag växte upp på 1950–60-talen. Så långt tillbaka jag minns och har hört, har torpen inte haft egna namn, utan de har benämnts efter dem, som bott där. Det finns/har funnits 4 torp och 3–4 hus/stugor på Filkesboda No 2.

”Jeppas”.

Jeppas ligger längst åt nordost. 1909 köptes torpet med en del skog av dåvarande torparen John Jeppsson och räknas därefter som ett hemman och finns därför redogjort för i ”Filkesboda No 2 – gårdarna och människorna som bott där”.

”Jössas” (Slajtatorpet/Slättatorpet enligt A.O.).

/1844? Olof Svensson (1790-1846) och hustrun Hanna Olasdotter (1803–1875)/

1876/78 Sven Olsson (1840–1918) och hustrun Sissa Nilsson (1843–1880)

och hustrun Botilla Olsdotter (1829–1896)

och hustrun Ingegerd Bengtsdotter (1847–1922).

1918-195x Jöns Jönsson (1871–1963) och hustrun Elin (1900–1995)

”Jössas” ligger norr om Filkesjön, väster om Getatorpet (vilket hör till Näbbeboda i Jämshögs församling och Blekinge län). Torpet finns kvar och är numera fritidsboende. Flera tomter runt om har avstyckats och bebyggts med nya fritidshus.

Jössas. Foto: Majken Möller

I min barndom bodde *Jöns och Elin* där. I början av 1900-talet var *Sven Olsson* (Slajta-Schän enligt A.O.) torpare där. Han benämns torpare från någon 1876–78 i den husförhörlängd, som gällde då. Tidigare benämndes han arbetskarl. Det går inte att utläsa ur kyrkoböckerna, när familjen kom till torpet. Svens föräldrar, *Olof och Hanna*, kom till Filkesboda 1844. Hanna var syster till dåvarande bonden, Thomas Olsson. Hon hade gift sig och flyttat hemifrån 1828 och sedan bott med maken Olof på olika ställen i Jämshögs och Almundsryds socknar innan hon återvände. Olof dog redan 1846, efter bara två år i Filkesboda, De står som inhyses, när de kom och frågan är om de inte bodde på gården eller i undantagshuset. I mantalslängderna 1853-61 ser det dock ut som att Hanna och sönerna bodde inhyses hos Jeppas. Hanna fortsätter stå i husförhörlängderna som inhyses i resten av sitt liv.

Sven Olsson var född 1840 i Bjellernäs, Almundsryd församling och var alltså fyra år, när han kom till Filkesboda tillsammans med föräldrarna och tre äldre bröder, Ola, Nils och Per. Sven Olsson var gift tre gånger. Med första hustrun, *Sissa Nilsson* f. 1843 i Örkeneds församling fick han två barn Ored 1878 och Sissa 1879. Hustrun Sissa dog 1880

och Sven gifte om sig 1883 med *Botilla Olsdotter* f. 1829 i Jämshögs församling. Sven och Botilla fick inga barn och Botilla dog 1896 i en magåkomma. 1896 flyttade sonen Ored hemifrån till en drängtjänst i Vånga No 16 och 1900 flyttade dottern Sissa till en pigtjänst i Filkesboda No 3. Sven gifte sig därefter för tredje gången 1902 med *Ingegerd Bengtsdotter* f. 1847 i Brokamåla, Jämshög församling. Ingegerd, hade varit gift tidigare med en torpare i Näbbeboda, som dött 1899 och före det äktenskapet hade hon tre barn, sonen *Jöns* f. 1871, dottern *Ellen* f. 1876 och sonen *August Carlsson* f. 1881 – se nedan under Bergstrands. Alla tre barnen hade flyttat hemifrån, när hon gifte sig med Sven. Inte heller med Ingegerd fick Sven några barn. Sven dog 1918 och Ingegerd 1922.

Efter Sven Olsson övertog hustrun Ingegerds son, *Jöns Jönsson* ("Ingjars Jösse"), f. 1871 i Hemsjöhult i Kyrkhults församling, torpet. (Svens egen son Ored var sen 1907 hemmansägare i Vånga No 25). Jöns hade kommit till Filkesboda No 2 som arbetare 1911 ifrån Gringelstad i Köpinge församling, där han varit dräng i 13 år. När Jöns övertog torpet framgår inte, men Sven var ju 71 år, när Jöns kom dit. Vid Lokalundersökningen 1916 står dock Sven Olsson fortfarande som brukare. Enligt undersökningen fanns då på torpet en ko, ett ungnöt, tre vuxna får, tre lamm, en gris, tio höns och sex bisamhällen och man odlade höstråg, havre, potatis och hö på de 0,62 hektaren. Torpet var då ett dagsverks-torp, där torparen ägde byggnaderna.

1924 kom *Elin Rosengren*, f. 1900 i Lilla Holje i Jämshög församling, dit som tjänarinna. Jöns och Elin gifte sig 1926 och de fick tre barn, tvillingarna *Stig Bertil* och *Alf* 1926 och *Asta* 1927. *Stig Bertil* dog redan 1927, drygt ett år gammal. 1930–40 (enligt församlingsboken) bodde även Elins dotter *Evy* f. 1923 där. I mitten av 1950-talet flyttade Jöns och Elin till *N Röhult* i Jämshögs församling, där Jöns dog 1963, 92 år gammal. Elin dog i *Olofström* 1995, 95 år gammal. Jag minns Elin från när jag var barn. Hon arbetade då på de olika gårdarna runt om med bethackning/-gallring, skördearbete mm. Torpet ligger ju i Skåne och hör till Vånga församling, men *Asta* har berättat (vid telefonsamtal i mars 2020) att hon och syskonen gick i skola i Näbbeboda, eftersom det var lättare att ta sig dit än först över Filkesjön och sen vidare till Boana. Av samma anledning konfirmerades de i Jämshög.

”Sav-Maunsens”

1832-	Måns Svensson (1809–1882) och hustrun Hanna Svensdotter (1802–1887)
1859/60–	Sven Månsson (1832–1905) och hustrun Elna Bengtsdotter (1833–1917)
1906–1939	Sven Svensson (1865–1939).

Förr gick vägen dit in till höger ovanför Örlibackarna och nedför mot Raslången. På 1960-talet(?) anlades sen en bil-/skogsväg dit nedanför Örlibackarna. Torpet låg vackert på en äng, som sluttade ned mot en vik av Raslången (Furuviken enligt en karta 1834 från Lantmäterimyndigheten) söder om Ysnanäsudden. Idag syns bara ruinerna efter uthusen. Boningshuset lär ha legat, där det nu är vändplats, mellan uthusen. På ängen har det vuxit upp träd, så att sjön bara skymtar, där det går en väg ner till sjön.

När *Måns Svensson* föddes 1809 bodde hans mor *Hanna Månsson* i Kasseboda, där hon också var född 1783. Redan i Vångas första husförhörslängd (1817–19) finns dock Måns och hans mor i Filkesboda No 2.

Sav-Maunsens. Foto: Majken Möller

I mantalslängderna 1817–1822 står Hanna som inhyses hos torparen Åke Svensson, därefter hos ”Jeppas” och från 1828 som piga på gården. Någon gång 1834–37 flyttar hon sen till sonen Måns och hans hustru, där hon bodde till sin död 1853.

Måns var dräng i bl.a. Nyteboda, innan han 1828 flyttade till Alltidhult och därifrån till Näbbeboda i Jämshög församling. Han gifte sig ca 1830 med *Hanna Svensdotter*. 1832 flyttade han, tillsammans med hustrun och äldsta dottern från Näbbeboda tillbaka till Filkesboda.

Måns och Hanna fick under åren 1830–1839 fem barn, varav en dotter dog som liten. De bodde kvar på torpet – de sista åren som undantagsman/-änka – tills de dog 1882 respektive 1887.

Efter Måns Svensson övertog sonen *Sven Månsson* (Sav-Maunsa-Schännen d.ä.) torpet. Sven gifte sig 1857 med *Elna Bengtsdotter* f. 1833 i Snöfleboda, Jämshögs församling. Sven och Elna fick åtta barn under åren 1858–1873, *Ola* (se ”Jyla-Hannans”), Bengta, Hanna, Ingar, *Sven*, Ingar, Nils och Kjersti. Den äldsta Ingar blev bara tre veckor gammal. I november 1898 flyttade Sven och Elna till Övre Gillesnäs i Jämshög församling, där de står som inhyses. De återkom till Filkesboda redan efter 10 månader i september 1899. Dottern Kjerstin, som då var enda hemmavarande barnet, hade i maj 1898 gift sig med Nils Lilja och paret bodde kvar på torpet till 1903, då de emigrerade till Amerika. Kersti och en dotter återkom sedan till hemmet 1906 (efter att fadern dött i mars 1905) men återvände till Amerika igen 1910. De återkom därefter till Sverige en andra gång och var hemma i drygt ett år 1917–18 vid tiden för moderns, Elna Bengtsdotters, död i november 1917

Sven och Elnas son *Sven Svensson*, (Sav-Maunsa-Schännen d.y.) f. 1865, gifte sig 1891 med *Anna Johnsdotter* och flyttade först till hennes föräldrahem i Dalanshult i Kyrkhults församling. 1893 flyttade makarna till Boana, där Sven står som torpare och 1894 till Bökestad, där Sven står som åbo/hemmansägare. 1899 flyttade familjen till Alltidhult i Jämshögs församling, där Sven står som timmerman. I augusti 1906 återvände Sven till hemmet i Filkesboda. Hans yrke enligt församlingsboken var nu träarbetare. Han och hustrun hade skiljt sig samma år och Sven hade med sig fyra av barnen till Filkesboda, Alfred född 1893, Elsa 1894, Anna Bertina 1897 och Sven Emil 1899, alla födda i Vånga församling. (Yngsta barnen, Ida f. 1901 och Nils Arvid 1904 flyttade med modern till Holje by). Barnen flyttade hemifrån efterhand – den siste år 1918. Under knappt ett år, 1919–1920, hade Sven en hushållerska, som hade ett barn med sig och födde ett till, fem månader efter att hon flyttat dit. Sonen Sven Emil bodde

därefter hemma igen ett par år 1920-22. Efter att Emil åter flyttat hemifrån bodde Sven ensam på torpet tills han dog i december 1939 i kronisk myokardit på Mansdala sjukhem. Efter hans död var torpet obebott.

Vid Lokalundersökningen 1916 fanns på torpet två kor och två grisar. Det odlades höstråg, havre och potatis på de 0,75 hektar åkermark, som fanns. Byggnaderna ägdes av Sven.

Enligt Anna Olsson, i en tidningsartikel i Kristianstadsbladet 22/4 1961 var både "Schänn" och "Lille-Schänn" båtbyggare och de gjorde också vävstolar. Det är också efter Anna Olsson, som jag antagit att både far och son kallades Sav-Maunsa-schänn, eftersom hon skriver om "Sav-Maunsa-schänn och hans Elna" och den som mina föräldrar m.fl. benämnde Sav-Maunsa-schänn och pratade om, som om de mindes honom, måste ha varit sonen.

"Bergstrands" – Skränetorp

1866–1905 Åke Jönsson (1831–1880) och hustrun Bengta Mårtensdotter (1836–1915).

1902–1909 Nils Olsson (1863–) och hustrun Anna Svensdotter (1857–1920)

1911– August Bergstrand (1881–1966) och hustrun Frida (1889–1959) och deras ättlingar.

Skränetorp är inget namn jag själv har hört förut beträffande torpet. Nu hittade jag namnet, tillsammans med namnet Skrängylet, i Lantmäterimyndighetens arkiv, i handlingar kring en rågångsåtgärd 1834. Gylet som ligger alldeles intill har dock kallats Skrängylet ända in i våra dagar. Fastigheten hade i församlingsboken för 1910-talet fastighetsbeteckningen Filkesboda No 5. Idag är fastighetsbeteckningen 1:6, men medan fastigheten fortfarande var ett torp låg det på Filkesboda No 2. Genom köp av mark 1914 kom sen större delen av fastigheten att ligga på Filkesboda No 1.

Till "Bergstrands", som Anna Olsson (signaturen A.O.) i en artikel i Kristianstadsbladet på 1960-talet kallar "Augas" bodde i början av 1900-talet *Bengta Mårtensdotter* f. 1836 i Boana. Bengta var änka efter torparen *Åke Jönsson*. Åke, som var född 1831 i Filkesboda No 2 och son till torparen Jöns Åkesson (se under rubriken Övriga torpare/husmän), flyttade till torpet 1866 från Mellangården, där han varit dräng hos Thomas Olsson i 15 år. Bengta kom till torpet 1867 från Filkesboda No 3, där hon varit piga. De gifte sig 1868 och fick fem barn under åren 1868–1880, John,

*August och Frida Bergstrand med 12 av sina 13 barn på Augusts 75-årsdag 1956.
Foto: Okänd*

Anders, Sven, Else och John. Den äldste John, dog redan 1870, två år gammal och den yngste John, blev inte mer än två månader. Åke dog 1880, 48 år gammal och Bengta blev ensam med tre barn i åldrarna 4–9 år. År 1900 bodde bara dottern Elsa hemma, men efter ett halvår i Stoby under 1902, varefter hon kom hem igen, flyttade hon sedan till Amerika 1904. Dit hade brodern Sven flyttat redan 1885, bara tolv år gammal. (En moster till dem hade flyttat dit 1881. Kanske åkte han till henne?). Sonen Anders hade 1898 flyttat till Önnestad. 1905, året efter att dottern flyttat till Amerika, flyttade Bengta till Skärsnäs No 3 som inhysesänka. Där dog hon 1915.

1902 kom *Nils Olsson* f. 1863 i N Mjönäs No 2 till torpet tillsammans med hustrun *Anna Svendsdotter* f. 1857 i Holje, och sönerna Oskar (senare Brödd-Oskarn i Målen och bygdens slaktare) och Karl August födda 1892 respektive 1894. De bodde på torpet i sju år. 1909 flyttade Nils Olsson med familj till Kiaby fs.

Enligt församlingsboken flyttade 1911 *August (Carlsson) Bergstrand*, f 1881 i Näbbeboda i Jämshögs församling (son till Ingegerd Bengtsdotter till "Jössas") till torpet tillsammans med *hustrun Frida* f. 1889 i Hemmingsmåla i Jämshögs församling och deras äldsta barn Agnes och Elsa födda 1909 och 1911. Enligt församlingsboken kom de då närmast från Filkesboda No 3, där de bott i ett hus vid Edre sen 1909. Enligt ättlingar till August och Frida förvärvades dock torpet redan 1910. 1914 köpte därefter August Bergstrand de mossar, som gränsade till torpet och som Sven Persson på Filkesboda No 1:5 sålt till Kronan 1901, samtidigt som han sålde större delen av sin skog. Vid Lokalundersökningen 1916 fanns en ko, två grisar och sex höns på torpet och det odlades höstråg, havre, potatis och hö på de två hektaren. August var stenarbetare. Han hade också hand om mätning av vattenståndet i Edre å och rapportering av detta till Olofströms Kraft. Innan August kom till Filkesboda hade han bl.a. varit militär i Karlskrona i tre år och det var i samband med det han tog namnet Bergstrand. Det namnet nämns första gången i inflyttningslängden i Karlskrona. August och Frida fick 13 barn under åren 1909–1936, Agnes, Elsa, Ellen, Gösta, Torsten, Sture, Börje, Kerstin, Inga, Per, Arne, Karin och Judith. Dessutom tog de hand om Elsas son Bo född 1938. Frida dog 1959 och August 1966.

Efter August och Fridas död övertogs torpet av deras barn, som har haft det som gemensam träffpunkt och idag tillhör torpet August och Frida Bergstrands barnbarn.

"Jyla-Hannans"

1883–1935 Ola Svensson (1858–89) och hans hustru Hanna Olofsdotter (1859–1935).

Detta hus låg in till höger, en bit innan man kommer fram till "Jeppas" (Filkesboda 2:6). Idag finns bara ruinerna efter huset och en källare kvar till höger, 100–150 meter in på den nuvarande skogsvägen.

Hit kom 1883 *Hanna* ("Jyla-Hannan"), hennes man *Ola* och deras äldste son Carl Johan, efter att de under de tre första åren av äktenskapet hade bott i Skärsnäs No 1 som inhyses. I husförhörslängden står Ola som arbetare, inte torpare. Ola, som var son till Sav-Maunsa-Schännen d.ä. och hans Elna på granntorpet, dog 1889 i Amerika. Hanna var född i Frostenstorp i Örkeneds socken. I Filkesboda fick Hanna ytterligare fyra barn, Emma 1884, Betty 1886, Oskar 1889 och Hilda 1891. Sönerna flytt-

Jyla-Hannans. Foto: Majken Möller

tade hemifrån för gott 1902 och 1905. Döttrarna Emma och Betty flyttade hemifrån 1900 och 1901, men återvände hem för en tid 1904 och 1907, när de fick barn. Yngsta dottern Hilda flyttade hemifrån 1912, men bodde sen hemma igen 1914–1915. Döttrarnas äldsta barn bodde kvar hos sin mormor till 1927 respektive 1933, men ett barnbarn och ett barnbarnsbarn fött 1926 bodde kvar tills Hanna dog 1935. Därefter stod stugan tom. Enligt Erling Mattisson användes virket sedan till bygget av ett hus intill vägen mellan Oppmanna och Vånga.

”Pettravaungen”

Det finns rester efter hus på åtminstone ännu ett ställe – sydost om ”Bergstrands”, alldeles intill gränsen mot Filkesboda No 1. En byggnad är markerad där på en karta i samband med en rågångsåtgärden 1834. På en senare karta i samband med ägostyckningen 1909 finns markerat åker/mossodling, men inget hus. Av de tidiga kyrkoböckerna är det svårt att utläsa vem som bodde var. Erling Mattisson föreslog att namnet kan

Pettravaungen. Foto: Majken Möller

komma av att någon Peter eller Petter bott där. Den jag hittat är en husman *Johan Pettersson* med familj, född 1791 i Simris, som bott på Filkesboda No 2 från 1816 och fram till 1835, då de flyttade till Skärsnäs. Kan namnet ha levt kvar så länge? Andra torp har ju bytt namn efter de boende. Men om han var den siste som bodde där kanske namnet levt kvar? (I födelseboken för hans dotter Sissa, 5/7 1816 i Filkesboda, står att fadern hette Petter Johansson).

Rövarstugan

Enligt Anna Olsson fanns förr (på 1700-talet?) även en stuga/grotta vid Raslången, där det bodde lite "löst" folk. På ägostyckningskartan från rågångsätgården 1834 heter viken, där "Jeppas" ligger "Röfwareviken". Samband? Ingrid Johnsson har berättat att det finns stenar på udden söder om "Jeppas", som skulle kunna vara rester från något slags hus/grotta.

”Bygget”

Bygget är inget torp, utan det tidigare undantagshuset, som numera ligger 100 meter väster om gården. Enligt Erling Mattisson låg undantagshuset tidigare öster om gården och enligt A.O. bedrevs det skola där fram till 1892, då ett hus på Filkesboda No 3 inköptes till skolhus. Här bodde Pehr Thomassons systrar *Karna och Hanna Thomasson*, födda 1834 resp. 1842, efter att Per dött 1905 och gården övertagits av brorsonen Karl Oredsson. Karna dog 1922 och Hanna 1931. År 1930 flyttade brorsonen Thomas Oredsson dit från Filkesboda 1:7. Thomas bodde där till sin död 1936.

1935 kom *Matilda Bengtsson*, f. Mattisson 1888 i Filkesboda No 3, dit tillsammans med de tre yngsta barnen, Elsa född 1918, Allan 1921 och Nils 1925. 1937 köpte hon huset och tomten. (Sonen Nils blev så småningom arrendator på Filkesboda No 3 hos sin morbror Olof). Matilda var änka sen 1925 och kom närmast från Filkesboda No 3, där hon bott hos brodern Olof sen 1927. Som gift hade hon bott i Snarrarp, Glimåkra församling. Matilda dog 1968.

Efter Matilda bodde hennes son *Allan Bengtsson* där med hustrun *Vera* och dottern *Birgitta* född 1954 i Ringamåla.

Efter Allans död 1987, köpte *Arne Rosqvist*, dottern *Barbro Jansson* och *Ingrid Thulin* huset. Därefter ägde *Manfred och Elinor Schierenbeck* från Åhus det i många år. 2018 såldes huset på nytt och har alltså nya ägare igen.

Övriga torpare/husmän

Utöver ovan nämnda har ytterligare ett antal torpare/husmän bott på Filkesboda 2, men det går inte att utifrån husförhörslängderna säkert placera dem på rätt torp. Enligt mantalslängderna fanns det till och med år 1800 två torpare (*Jon Jeppson* och *Nils Nilsson*) på fastigheten, sen tre stycken under åren 1801–1810 (*Jon Jeppson*, *Nils Nilsson*/*Jöns Nilsson* och *Åke Svensson*) och från 1811 fyra stycken (*Jon Jeppson*, *Jöns Nilsson*, *Åke Svensson* och *Jöns Svensson*)

En familj i tre generationer bodde på Filkesboda No 2 från 1760-talet till 1864, först husmannen *Nils Nilsson* och hans första hustru *Svenborg Jonsdotter* och andra hustrun *Berta Persdotter*. Sedan *Nils* och *Bertas* son, husmannen/torparen *Jöns Nilsson* och hans hustru *Elna Jonsdotter* (dotter till *Jon Jeppson*, den förste i Jeppasläkten i Filkesboda) och därefter deras dotter *Anna Jönsdotter* och hennes make torparen *Johan Olsson*. Anna

och Johan flyttade till Jämshögs socken 1863 och föräldrarna, Jöns och Elna, dog 1862 respektive 1864. Familjen kan ha bott till "Bergstrands". Sen kom ju Åke Jönsson dit 1866. Torpet där har funnits sen minst 1834.

Ännu en familj bodde i Filkesboda No 2 i tre generationer, först husmannen *Åke Svensson* (1766–1836) och hustrun *Bengta Jönsdotter*, sen deras son, husmannen/torparen *Jöns Åkesson* (1801–1855) och hustrun *Sissa Jeppsdotter* och till sist dessas son torparen *Hans Jönsson* (1827–1892), som återkom 1856 till Filkesboda No 2 efter faderns död, och hans hustru *Ingar Svendsdotter* (Auga-Jössa-Hans och Inga, enligt A.O.). Åke Svensson kom enligt mantalslängderna dit 1801 och familjen var borta 1892 i och med Hans' och Ingars död det året. Kan de ha bott till "Jössas" och i så fall kanske som inhyses hos Sven Olsson de sista åren? Hans och Ingar var i 50–60-årsåldern, när Sven Olsson började tituleras torpare i husförhörslängden 1876–78 och deras enda överlevande son hade 1875 flyttat till en drängtjänst i Skärsnäs. Om mitt antagande stämmer skulle det alltså ha varit så att "Jössas" respektive "Bergstrands" haft två bröder som torpare i två omgångar, först Hans och Åke Jönsson på 1860–70-talen och sedan Jöns Jönsson och August Bergstrand på 1900-talet.

Husmannen *Jöns Svensson* och hustrun *Elna Ericsson*, som kom till Filkesboda 1811 och flyttade 1821 och sedan husmannen/torparen *Tomas Tuesson* och *Gunnild Åkesson*, som kom 1825 och flyttade därifrån 1832, skulle ha kunnat ha bott i det som senare blev Sav-Maunsens. Måns Svensson och hustrun kom ju sen dit 1832.

Till sist har vi förutnämnde *Johan Pettersson* och hustrun *Bengta Jönsdotter* (se Pettravaungen) som bodde i Filkesboda No 2, 1816–1835. Johan står som husman i husförhörslängderna, men som inhyses i alla mantalslängderna 1817–1830. Efter dem kom torparen/snickaren *Pehr Olsson* och *Sissa Oredsdotter*, som bodde i Filkesboda No 2, 1837–1842. (För dessa år saknas fotograferade mantalslängder).